

PROBLEMATIKA SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ CHLAPCŮ V NĚMECKU SEXUAL ABUSE OF BOYS IN GERMANY

Dominika Průchová

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických oborů

Summary

Sexual abuse of boys is generally overlooked and underestimated phenomenon. The prevention and awareness about the risk of sexual abuse of boys is almost zero. Almost every sixth boy is exposed to this form of violence. Generally speaking, most of abused children are school-age children aged 6–13 years. It is necessary to increase awareness and sensitivity of the whole society to possible signs of abuse. There exist excellent and dedicated specialized counselling centres for male victims and perpetrators of sexual abuse in Germany.

This article summarizes the state of knowledge on the issue of sexual abuse of boys in Germany. Lectures about sexual abuse of boys were presented by experts from Germany and the Czech Republic at the 8th Congress of Child Protection "Little heroes in danger". The congress was held at the Sozialakademie Haus Silberbach in Selb, Germany.

Key words: sexual abuse – boys – victim – therapy – prevention

Souhrn

Sexuální zneužívání chlapců je obecně podceňovaným a přehlíženým jevem. U chlapců je prevence a informovanost v oblasti rizika sexuálního zneužívání téměř nulová. Této formě násilí je vystaven až každý šestý chlapec. Obecně lze říci, že největší skupinou zneužívaných dětí jsou děti školního věku mezi 6 až 13 lety. Je potřeba zvýšit informovanost a citlivost celé společnosti k možným signálům zneužívání. V Německu existují a velice dobře fungují specializovaná preventivní, kontaktní, informační a poradenská centra pro mužské oběti a pachatele sexuálního zneužívání.

Tento článek shrnuje poznatky o stavu problematiky sexuálního zneužívání chlapců v Německu. Sexuální zneužívání chlapců bylo prezentováno odborníky z Německa a z České republiky na 8. odborném kongresu ochrany dětí „Malí hrdinové v nouzi“. Kongres se konal na půdě Sozialakademie Haus Silberbach v Selbu v Německu.

Klíčová slova: sexuální zneužívání – chlapci – oběť – terapie – prevence

ÚVOD

V posledních letech se nejen v Německu, ale také celosvětově začíná věnovat zvýšená pozornost sexuálnímu zneužívání chlapců. Toto téma je stále obecně podceňovaným a přehlíženým jevem. Dle německých výzkumů tvoří chlapci čtvrtinu až třetinu všech obětí pohlavního zneužití. Proč je to pro chlapce tak těžké?

Chlapci se často brání pomoci. Otázkou je, jak dosáhnout toho, aby chlapci mohli o zneužívání mluvit, a zároveň, aby si uchovali svou mužnost – „fenomén mužnosti“. Problém je v kulturním vnímání chlapců a mužů, jejich situace je mnohem složitější než u dívek. Chlapci bojují neustále s tím, že je společnost nechce vidět jako oběti, pojem „oběť“ vnímají

chlapci jako nadávku. Zneužití často vede ke znejistění v mužské roli, v pohlavní identitě nebo sexuální orientaci. Dochází ke ztrátě důvěry k rodičům, i když rodiče o zneužívání nevěděli a ani neměli šanci to poznat (12, 14, 17).

U chlapců je prevence a informovanost v oblasti rizika sexuálního zneužívání téměř nulová. Přitom je této formě násilí vystaven až každý šestý chlapec (až každá čtvrtá dívka). Světová zdravotnická organizace (WHO) uvádí 10–40 % dívek a 5–20 % chlapců (2). Zatímco u dívek se více vyskytuje zneužití v rodině, u chlapců je pachatelem častěji člověk mimo rodinu – trenér, vedoucí kroužku, učitel, soused, ale i rodinný přítel, příbuzný a v neposlední řadě i rodič nebo sourozenec (6, 7, 12, 14).

V České republice po roce 1989 také docházelo k růstu počtu odborníků, kteří věnovali pozornost této problematice. V ČR ovšem neexistuje specializované centrum, které by se zabývalo přímo sexuálním zneužíváním chlapců, ani žádná specializovaná pobytová skupina (zařízení) (10, 11). Dítě takto zneužité se v ČR má možnost obrátit na dětské krizové centrum, linku důvěry, OSPOD nebo na policii, oproti tomu v Německu existují specializovaná centra pro sexuálně zneužitě chlapce. V posledních letech u nás vzniklo několik nových krizových center a linek důvěry, které se specializují na pomoc sexuálně zneužitým dětem. V ČR je nutno zvýšit informovanost a citlivost celé společnosti k možným signálům zneužívání a vytvořit specializovaná centra pro jeho oběti a mladistvé pachatele (5, 19, 20). V ČR je prevence sexuálního zneužívání začleněna do Národní strategie prevence násilí na dětech na období let 2008–2018 (10).

I. Klinická část

Definicí sexuálního zneužívání můžeme nabídnout hned několik. Širší obecná definice: „Sexuálním zneužíváním je každé nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu či chování, které vede především k uspokojování sexuálních potřeb zneužívatele. Dítě je zákonem plně chráněno před sexuálními kontakty v jakékoli formě až do svých 15 let. Sexuální zneužívání zahrnuje všechny formy chování se sexuálním podtextem, tedy i ty, kdy dítě na

první pohled nestrádá – dítě může některé formy sexuálního zneužívání prožívat jako relativně tělesně příjemné, ale i tehdy má sexuální zneužívání závažný negativní dopad na další psychický vývoj dítěte! Pachatelem může být v podstatě kdokoliv, avšak mnohem častěji to bývá osoba, kterou dítě dobře zná“ (2).

Subjektivní definice zneužívání: „Sexuální vykořisťování dětí dospělými (staršími mladistvými) se rozumí sexuální skutky páchané na dítěti, s nimiž dítě vzhledem ke svému emocionálnímu a intelektuálnímu vývoji nemůže svobodně a informovaně souhlasit. Pachatel zneužívá svou mocenskou převahu a postavení autority k tomu, aby dítě přemluvil a donutil ke spolupráci“ (16). „Osobní násilí je jakékoli jednání druhého člověka, které mi způsobí zranění a o kterém se domnívám, že mě mělo zranit, nebo alespoň, že se s ublížením počítalo a jeho způsobení se schvalovalo“ (9).

Bezkontaktní forma sexuálního zneužívání zahrnuje obnažování se před dítětem, masturbaci před dítětem, setkání s exhibicionistou, pozorování nahého dítěte za účelem vlastního sexuálního vzrušení a uspokojení, vystavení dítěte sledování pornočasopisů, pornofilmů. Kontaktní forma zahrnuje osahávání či líbání dítěte na intimních místech, laskání prsou, genitálií, nucení dítěte, aby manipulovalo pohlavními orgány svými či zneužívatele, orální a anální sex, sexuální styk. Součástí kontaktního sexuálního zneužívání je komerční sexuální zneužívání, které může mít podobu dětské pornografie nebo prostituce. U forem zneužívání je důležitým faktorem míra násilnosti (1, 2, 15).

Trauma takto zneužitého chlapce (oběti) je sevráno v „**traumatických kleštích**“, které se skládají z triád. První z nich je pohlcující strach (šok, kolaps, zkrat doprovázený pocitem „je konec“ = blízkost smrti), druhou částí je vydání na pospas (nemožnost uniknout) a třetí je bezmoc (nemožnost proti tomu bojovat) (21).

Z dostupné odborné literatury a podle odborníků z Německa, zabývajících se touto problematikou, lze definovat rizikové skupiny dětí, na které je třeba se zaměřit. Ohrožení jsou chlapci ve věku 7–9 let, dívky ve věku 3–6 let a dále v období dospívání, což platí pro

chlapce i pro dívky. Zneužívány jsou děti každého věku, neexistuje žádná dolní věková hranice. Obecně lze říci, že největší skupinou zneužívaných dětí jsou děti školního věku mezi 6 a 13 lety. Rizikové dítě se chová „nevinně“, je důvěřivé, tělesně zanedbané, s nízkým sebevědomím, bez přátel, samotářské, obět šikany, dítě, kterému chybí fyzický kontakt. Na základě zážitků jsou chlapci predisponováni k následné fyzické agresi více než dívky, také může docházet k tomu, že chlapec v dětství sexuálně zneužitý se později stává pachatelem právě sexuálního zneužívání (násilí). Z tohoto důvodu je velice důležité získat podrobnou anamnézu (biografické údaje) od oběti i pachatele (9, 15, 16, 18).

Problém je podle odborníků z Německa zejména v tom, že neexistuje lékařská diagnóza „trauma ze sexuálního zneužívání“, a také v tom, že se podceňuje při diagnostice význam anamnézy (biografie). Sexuální zneužívání je velice těžko identifikovatelné, ale důsledky jsou významné. Existuje zde pojem „dvojnásobná ignorance“, což je popírání a bagatelizování zneužívání jako strategie k přežití ze strany oběti i ze strany rodiny (14).

Nejvíce klientovi/zneužitému chlapci pomůže uznání anamnézy, integrativní přístup ve smyslu pohledu na případ z hlediska oběti i pachatele, dále ochrana bezpečného prostředí a přístup zaměřený na rodinu. Znaky úspěšného procesu jsou včasné odhalení, přiměřená sociální reakce – důvěra, ochrana, bezpečné prostředí. Respektování individuálního způsobu odhalení případu – respektovat mlčení a čekat na vyjádření, osoba doprovázející dítě by měla být spolehlivá a blízká, potřebná je reorganizace rodinného systému. Důležitým bodem je diagnostika pomoci, je nutné položit si před zahájením terapeutického procesu několik otázek. Ke které osobě chlapec pociťuje nejsilnější vztah? Jakou má chlapec představu o „pomoci“? Kdo hledá pomoc, a kdo ne? (ambivalence v rámci rodiny) Jaké obavy má chlapec? Jaké starosti mají rodiče? Jak se hodnotí v rámci klientského systému? V rámci systému pomoci? Komu je přikládána vina? Jaké zkušenosti s ohleduplným přístupem již chlapec měl? Mohl se vyjádřit? Co pomůže? Opravdová spolupráce v systému pomoci! (3, 14).

II. Organizace zabývající se péčí o sexuálně zneužitě chlapce v Německu

V Německu existují a velice dobře fungují specializovaná kontaktní, informační a poradenská centra pro mužské oběti a pachatele sexuálního zneužívání. Odborníci z Německa často užívají pojem „sexualizované násilí na chlapcích“.

Poradenské místo kibs, Mnichov

Kontaktní, informační a poradenské místo pro mužské oběti sexuálního násilí. Organizace sídlí v Mnichově. Cílovou skupinou jsou mladí muži do 21 let, kteří se stali obětí sexuálního násilí. Nejmladší klient je nyní 3letý chlapec zneužívaný vlastním otcem. Do cílové skupiny patří také rodiče, partnerky, partneri, pedagogičtí odborníci a další osoby z blízkého okolí postiženého. Navázání kontaktu s pracovníky kibs jde několika způsoby v případě potřeby anonymního kontaktu – telefonicky, e-mailem, online poradna, webové stránky. Schůzku lze domluvit buď v prostorách centra, nebo kdekoli jinde, tam, kde se bude chlapec cítit bezpečně (např. McDonald). Chlapec si může zvolit, jestli chce mluvit s mužem nebo se ženou. Prostory centra se skládají z kanceláře, poradny a společenské místnosti. Je zde materiální vybavení pro volnočasové aktivity, děti si ze začátku chodí jen hrát a při hře naváží kontakt s pracovníkem, po čase se chlapec více otevře a svěří se se svým trápením. Chlapci většinou nechodí sami dobrovolně.

Nabídky služeb v kibs jsou od krizové intervence, přes poradenskou činnost, zážitkovou pedagogiku, až po přípravu a pomoc při soudních řízeních. Důležitou náplní činnosti kibs je informovat chlapce o základních fyziologických reakcích těla na sexuální zkušenost, aby věděli, že i když u nich došlo k reakci – tj. erekci, tak to neznamená, že se jim ten zážitek líbil a že nejsou automaticky „homosexuálové“. Musí být srozuměni s tím, že jejich reakce je zcela normální. Kibs spolupracuje s právními zástupci, terapeuty, lékaři, úřady (OSPOD, policie, soud), pracovníky sociálních zařízení. Mezi další nabídky centra patří rozšíření poradenských služeb, především v oblasti migrace a pomoci handicapovaným osobám, práce s chlapci porušující hranice

sexuálního chování (pod 10 let) a práce s chlapci, kteří jsou vystaveni domácímu násilí. Pro oběti sexuálního zneužívání neexistuje určitý druh terapie, intervence se řídí potřebami klientů. Kibs používá zejména systematickou terapii, terapii traumat (EMDR – hry pro děti, vyjadřují abstraktně své zážitky), muzikoterapii.

Statistické údaje za rok 2008: klientů celkem 852, z toho chlapci 323 (393 – odborný personál, 136 – rodinní příslušníci). Věkové skupiny chlapců: 0–5 let 9 %, 6–10 let 31 %, 11–15 let 32 %, nad 16 let 28 %. Podíl chlapců z rodin přistěhovalců činí 20 % (14).

Organizace KiD, Düsseldorf

Specializované zařízení stacionárního typu určené pro děti, které se staly obětí sexuálního zneužívání. Organizace má dvě oblasti konceptu. První je diagnostická a terapeutická krizová skupina, kterou tvoří děti ve věku 4–12 let, délka pobytu je 6 měsíců. Druhou oblastí je sociálně terapeutické spolubydlení pro těžce nebo v raném věku traumatizované děti, což zahrnuje terapeutickou pomoc pro děti a rodinu. Kapacita zařízení je 12–13 dětí a v chráněném bydlení 7–8 míst. Náklady na provoz platí orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a částečně i nadace. V zařízení probíhá diagnostika, terapie (pohybová, terapie hrou, psychoterapie), dětské konference, skupinová terapie uměním a hudbou, mentoringové skupiny, rodičovské skupiny. Do budoucna plánují zapojení nadace KiD, vědecké vedení a projekt rodinného terapeuta (4).

Poradenské středisko KiZ, Berlín

Poradenské středisko „Kind im Zentrum“ v Berlíně. Pobytové zařízení se specializuje na v minulosti zneužitě chlapce, kteří se stali sami pachateli tohoto násilí. Nepodařilo se jim udržet sexuální hranice, ale oni bohužel tyto hranice ani nepoznali. Je pro ně velice důležité, že se na jejich delikt nereaguje pouze trestem, ale i terapeutickou pomocí, aby se mohli vrátit do normálního života. Terapie je zaměřena na rozvíjení sexuálních a sociálních kompetencí. Metodou práce jsou individuální pohovory a příprava na práci ve skupině. Terapeutické práce ve skupině souvisí s významem tzv. peergroup ve vývojové fázi, kdy motivace

vychází ze samotné skupiny, mladistvým velmi pomáhá pozitivní sociální chování. Terapeutickou práci tvoří zejména deliktní konfrontace s činem a navazuje na přání a představy mladistvých. Mezi základní prvky terapie patří počáteční fáze, sexualita a vývoj, hranice sexuálního chování, následky sexuálního zneužití, model porozumění, vlastní řízení a kontrola, sociální a osobní schopnosti. Dvě třetiny klientů KiZ zvládnou přechod do normálního života (8, 21).

Odborné pracoviště Strohalm e. V., Berlín

Odborné pracoviště pro prevenci sexuálního zneužívání dívek a chlapců. Hlavní činností pracoviště je program prevence na základních školách a v mimoškolních zařízeních pro děti (školky, jesle, družiny), dále poradenská činnost v otázkách sexuálních přečinů dětí a interkulturní prevence, například projekt VESNA, zaměřený na romské rodiny a prevenci předčasných sňatků, programy pro rodiče a pedagogy, protože dospělí jsou odpovědní za ochranu dětí a děti to tak vnímají. Znalosti strategií pachatelů dávají jistotu, odbornou perspektivu a možnosti prevence. Pachatelé sexuálního násilí: 85 % pachatelů jsou muži, 1/3 pachatelů jsou mladiství, 25 % jsou cizí osoby, 75 % pachatelů oběti známých – z toho 25 % z rodinného prostředí, 50 % pachatelů z blízkého okolí (16).

Podceňovaným tématem podle odborníků z Německa je dětská sexualita (v zařízeních předškolní výchovy). Sexuální chování mezi dětmi se dělí na „sexuální aktivity“, které mají určité hranice (osobní stud), to jsou zejména tzv. hry na doktora, a dále „sexuální přečiny“, kde je nutná okamžitá intervence ze strany pedagogů a rodičů. Sexuální přečin: jedno dítě vnucuje druhému dítěti sexuální chování, popř. jestliže dítě takové jednání nedobrovolně trpí nebo se na něm nedobrovolně podílí. Často je mezi dětmi využívána mocenská pozice, nátlak ve formě slibů, pochvaly, výhrůžek nebo fyzického násilí. Odborný přístup by se měl zaměřit na rozlišování mezi aktivitami a přečiny. Děti, které byly tímto zasaženy, potřebují, aby pedagog stál na jejich straně a zastal se jich, potřebují ochranu a bezpečí, jasná poselství, útěchu, soucit a posilu. Provinilé děti potřebují jasné zhodnocení činu, být

za to odpovědný, podnět k rozumovému pochopení, důvěru, nikoli „pranířování“. Děti si často neuvědomují, co bylo jejich přečinem. U opakovaných činů už nestačí rozhovor, ale musí nastat opatření ze strany pedagogů. Je velice těžké najít správné opatření. Důležitá je spolupráce s rodiči, otevřenost, transparentnost, komunikace a ochrana. Zde se staví „výhybky“ pro budoucnost zúčastněných dětí! Je nutná pedagogická prevence v oblastech postoje, chování, výchovy a předávání vědomostí. Děti musí znát zásady: Tvoje tělo patří tobě! Důvěřuj svým pocitům! Rozlišuj mezi příjemnými a nepříjemnými doteky! Děti mohou říkat NE! Rozlišuj mezi dobrými a špatnými tajemstvími! Děti mají právo na pomoc! Děti nejsou nikdy viníky! Pracoviště pořádá workshopy pro děti a rodiče, divadelní hry (zvířátka, hra s maňásky). Poradenství je zaměřeno také na otázky sexuálních přečinů mezi dětmi v oboru pedagogiky, které je určeno především pro odborníky (učitele, vychovatele) (16).

III. Kazuistika ROBIN (Německo)

Desetiletý chlapec přišel do poradny s kmotrou, které se svěčil, že je sexuálně zneužíván svým trenérem tenisu – ve sprše po tréninku. Později bylo zjištěno, že je zneužíván i v rodině.

Pocity Robina: STRACH – že se to dozví rodiče, škola. Strach je pro něj každodenní rutinou. Je správný kluk, když má strach? Má děsivé sny a v noci se pomočuje. Chtěl by být utěšen, zbavit se strachu. STUD – stydí se za zranitelnost, což je rozhodující téma pro kluky. VINA – bere na sebe vinu. Ovládá ho, nebude chtít mluvit. OSAMĚLOST. NEDŮVĚRA – neví, komu může věřit. BEZRADNOST – není schopný dělat něco, co by dělal rád, co by ho bavilo. Ztrácí vlastní hodnoty. Heslo „kluk má být silný“ – selhal? Selhání ve své roli. NESMÍ MLUVIT – je mu ze strany pachatele vyhrožováno, tabuizace. POCHYBY – o své orientaci – jsem homosexuál? STIGMATIZACE – jsem obět? Musí si uvědomit, že byl obět v minulosti, ale v budoucnosti už obět nebude. ZTRÁTA DĚTSTVÍ – bezstarostnosti. V myšlenkách se stále vrací k traumatizaci. IZOLACE –

vyčlenění své osobnosti (může vést až k psychiatrickému onemocnění). Izolace je jeho mechanismem k přežití.

Ve vztahu k rodině: ZTRÁTA POZITIVNÍHO VZORU – mužské postavy (trenér, otec). Ztráta veškerého pevného bodu v rodině. Zhroucení partnerských vztahů v rodině. Z toho vyplývá do budoucnosti problém v navazování sexuálních partnerských vztahů. Robin nedokáže tento zážitek zpracovat. PŘEVZETÍ ZODPOVĚDNOSTI – za zhroucené vztahy v rodině. Robin nechce konec rodiny, i přes to, co se stalo, má všechny rád. ZTRÁTA BEZPEČNÉHO MÍSTA a rodiny, TABUIZOVÁNÍ uvnitř rodiny – chránit společenské postavení a prestiž. Zrada vůči Robinovi. Nemůže ventilovat pocity. ROZTRÍŠTĚNÉ SEBEVĚDOMÍ – nevnímá sám sebe reálně ani pozitivně.

Pocity Robina si můžeme představit jako „balíky“, které s sebou Robin neustále vláčí. Jak mu pomoci? Zejména potřebuje pozitivní okolí, pomoc při odtabuizování svého problému, pomoc terapeutickou, psychologickou atd. Kazuistiku prezentoval Hr. Matthias Nitsch (13).

ZÁVĚR

V Německu není ze zákona ohlašovací povinnost, je na každém odborném pracovníkovi, aby zvážil, co je v zájmu dítěte, a rozhodl se, jestli událost ohlásí, či nikoli. V České republice má každý občan ze zákona ohlašovací povinnost. Bohužel, počet dětí, které se podaří zachytit a jimž se dostane odborné péče, představuje jen zlomek dětí, které musí nadále toto trauma snášet. Chlapci potřebují výraznější podporu při vyjadřování svých pocitů, zejména proto, že mají strach ze ztráty mužnosti a kontroly nad situací. Reakce na zneužívání může předpovídat rozvoj posttraumatické stresové poruchy. Problémem je nedostatečná pomoc a podpora pro mužské oběti sexuálního zneužívání. Doporučením je rozšiřování vědomostí, vytváření veřejného povědomí, vytvoření kompetentního systému pomoci pro chlapce a muže, kteří se stali obětmi sexuálního zneužití (1, 2, 9, 15, 17).

LITERATURA

1. Dunovský, J., Mitlöchner, M., Hejč, K. et al: Problematika dětských práv a komerčního sexuálního zneužívání dětí u nás a ve světě. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, 252 s. ISBN 80-247-1201-6.
2. Dušková, Z.: Sexuální zneužívání dětí. [on-line] [cit. 2009-12-18] URL <http://www.ditekrize.cz/akce_4a6_zneuživani.php>
3. Egle, U. T., Hoffmann, S. O., Joraschky, P.: Sexueller Missbrauch, Misshandlung, Vernachlässigung. Erkennung, Therapie und Prävention der Folgen früher Stresserfahrungen. Stuttgart: Schattauer, 2004. ISBN 978-3-7945-2314-6.
4. Gollman, C.: Koncept KiD. [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
5. Halfarová, H., Pöthe, P., Csémy, L., Bosák, V.: Retrospektivní studie sexuálního zneužívání dětí u osob s rizikovým sexuálním chováním. [on-line] [cit. 2010-04-10] URL <<http://nescius.dizgrafix.cz/Web/Detivpasti/doc2.htm>>
6. Hanušová, J., Hanuš, P., Kovařík, J.: Sexuální zneužívání dětí – oběti a pachatelé – výzkumná část. In: Prevence úrazů, otrav a násilí, 2005, 1, 1, s. 45–55, ISSN 1801-0261.
7. Hanušová, J., Hanuš, P., Kovařík, J.: Sexuální zneužívání dětí – oběti a pachatelé – teoretická část. In: Prevence úrazů, otrav a násilí, 2005, 1, 1, s. 56–59, ISSN 1801-0261.
8. Koster, K.: Arbeit mit sexuell grenzverletzenden Jungen. (Práce s mladými sexuálními delikventy. Společensky nezbytná prevence.) [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
9. Lenz, H. J.: Sexualisierte Gewalt an Jungen: Wie und warum wird sie verleugnet? (Sexualizované násilí na chlapcích: Jak a proč se jeho existence popírá?) [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
10. Milfait, R.: Komerční sexuální zneužívání chlapců: prostituce, pornografie, obchod do sexuálního průmyslu. (Kommerzielle sexuelle Ausbeutung von Jungen: Prostitution, Pornographie, Kinderhandel) [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
11. Milfait, R.: Komerční sexualizované násilí na dětech. Prostituce, pornografie, obchod. 1. vyd. Praha: Portál, 2008, 210 s. ISBN 80-7367-320-7.
12. Mosser, P.: Labyrinth oder System? Interdisziplinäre Zugänge zu sexuell misshandelten Jungen (Bludiště nebo systém? Interdisciplinární přístupy k problematice sexuálně zneužívaných chlapců). [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
13. Nitsch, M.: Kazuistika ROBIN. 8. odborný kongres ochrany dětí „Malí hrdinové v nouzi“, 2009, Sozialakademie Haus Silberbach v Selbu, Německo. [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
14. Port, S.: Beratungsstelle kibs. (Poradenské místo kibs.) [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
15. Řezníček, T.: Sexuálně zneužívaní chlapci. Strategie ovládnutí. Terapie. [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
16. Riedel-Breidenstein, D.: Strohalm e. V. [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>
17. Sexuálního zneužívání dětí přibývá. [on-line] 2009 [cit. 2010-04-10] URL <<http://deti.centrum.cz/skolaci/zdravi/2009/7/24/clanky/sexualniho-zneuživani-deti-pribyva/>>
18. Volfová, I., Kozáková, Z., Velemínský, M.: Prevence sexuálního zneužívání dětí a adolescentů se specifickými potřebami. 1. vyd., Praha: Triton, 2008, 76 s. ISBN 978-80-7387-129-1.
19. Weiss, P.: Sexuální zneužití v dětství. Chlapci v roli oběti. [on-line] [cit. 2009-12-18] URL <<http://www.rodina.cz/clanek801.htm>>
20. Weiss, P. a kol.: Sexuální zneužívání dětí. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, 264 s. ISBN 80-247-0929-5.
21. Wronska, L.: Arbeit mit sexuellübergreifenden Jugendlichen, die selbst Opfer der sexualen Gewalt waren. (Práce s mladistvými sexuálními delikventy, kteří se sami stali obětí sexuálního násilí. Poradenské středisko „Kind im Zentrum“.) [on-line] 2009 [cit. 2009-12-10] URL <<http://www.ejf.de/publikationen/fachtexte/fachtag-kinderschutz-2009.html#c3494>>

Dominika Průchová
DPruchova@seznam.cz